

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

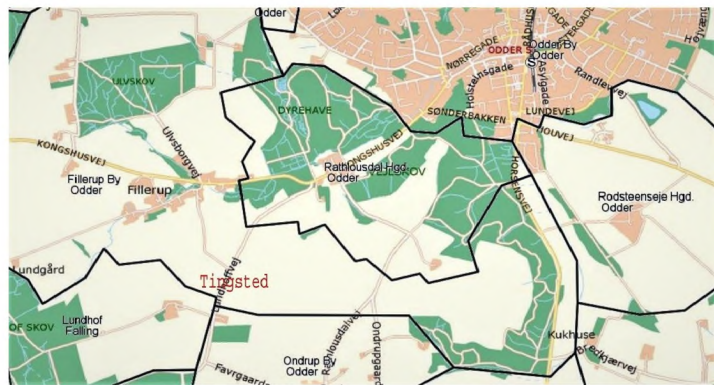
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Retsvæset i Hads herred i gl. dage. - Herredsfogeder og Tingsteder.

Lokalhistorisk udgivelse 2020 fra Slægtshistorisk Forening for Odderegnen.

Skrevet af Erik V. Jensen

30/11-2019, rev. 25/9-2023.

Herredsfogeder i Hads-Ning herreder:

Just Nielsen	1662 - 1670
Søren Justsen	1670 - 1699
Christian Jensen	1700 - 1731
Friderich Holmer	1731 - 1770
Nicolai Georg Holmer	1770 - 1790
Anders Andersen Kier	1790 - 1814
Niels Anthon Biørn (Konst.)	1814 - 1815
Herman Gerhard Treschou (Konst)	1815 - 1820
Henrik Bering Lanng	1820 - 1842
Philip Peder Rosenstand	1842 - 1852
Otto Henrik Nors (Konst.)	1852 - 1853
Frederik Christian Willemoes	1853 - 1857
Gerhart Sigvart Rehling	1857 - 1886
Charles Christian Fritz Nanke	1886 - 1898
Frederik Joachim August Heltzen	1899 - 1919

I 1919 blev herredsfoged-embedet ophævet i forbindelse med en ny retsplejelov.

Retsbetjenten (herredsfogeden/byfogeden/birkedommeren) var en person med mange forskellige opgaver indtil 1919: Han var dommer, politimester, pantefoged, skifteforvalter, overformynder, auktionsholder, notar, giftefoged og lægdsforstander.

Kilder:

Hads Herreds Skøde og Panteprotokoller
Hads Herred - Brandforsikringstaksationer
Hads-Ning Herredsfoged - Auktionsprotokol
Hads-Ning Herredsfoged - Syns- og Taksationsforretninger
Odder Sogne-matrikelprotokol
Diverse folketællinger
Kurt Kermit Nielsen: Breve til amtmanden i Skanderborg-Aakier Amter 1661-1799
Breve til amtmanden i Aarhus Stift 1682-1802
Hads Herred før og nu, Kjeld Bønnelycke, 1873
Jyske Byer og deres Mænd, 7. bind, Odder v. A. Eriksen, 1917
Bidrag til Hads Herreds Historie v. Landinspektør A. Eriksen, 1927
Skildringer af Hads Herreds Historie, Thorvald Madsen, 1935-1945

Billeder og tegninger fra Odder Lokalhistorisk Arkiv.

Billede af tinghus 1802 = Sandvig gl. tinghus fra 1805 (samme størrelse og udseende)

Gamle tinghuse og herredsfogeder i Hads-Ning herreder/Odder sogn.

Hads herreds tingsted lå i gammel tid på bakken ved Ulv kirke (på Lundhoffvej, et par kilometer sydvest for Odder, ved skellet mellem Fillerup og Lundhoffs marker). Førhen havde der også været tingsted på Rodstenseje mark (Tingbakken) som tingsted for godset, der havde birkerettighed.

Det var oprindeligt et krav, at herredstingene blev afholdt under åben himmel på fri mark for at symbolisere, at man her kunne tale frit og møderne frit overværes af alle. Og i Forordningen af 28. Juni 1617 befalede Christian den 4., at tingstederne skulde flyttes ud på marken, "*saa at Tinget ikke skulde besværes yderligere af fulde Folk*".

Tingstedet bestod af fire sten, der var placeret i firkant; herpå var der lagt bjælker, de såkaldte fire stokke, og her på sad herredsfogeden, herredsskriveren og stokkemændene. I midten var anbragt yderligere en sten (ofte kaldet Tyvestenen), beregnet som siddeplads for den indklagede.

Et herredsting stod under et landsting (henholdsvis i Viborg, Odense og Ringsted), der igen stod under Kongens Retterting i København (som i 1661 blev afløst af Højesteret som øverste domstol). Og ved et herredsting var Herredsfogeden i princippet kongelig udnævnt retsbetjent. Foruden herredsfogeden indgik 8 tingmænd (tingsvidner, også kaldet stokkemænd), udpeget blandt bønder i herredets landsbyer.

Domme blev afsagt af herredsfogeden, mens tingsvidnerne dels kunne virke som meddomsmænd, dels skulle bevidne, at retssagen og domsafsigelsen var sket efter loven. Tingstedet kunne flyttes, men ikke tingdagen. Herredstinget blev afholdt hver uge og hvert tingsted havde en bestemt ugedag, hvor tinget skulle finde sted; og denne blev der holdt fast ved (næsten) uanset alle omskiftelser.

Herredsfoged-stillingen har eksisteret siden 1300-tallet som kongens repræsentant på herredstinget. Oprindeligt med virke ud fra Jyske Lov af 1241 (der delvis gjaldt for Sønderjylland helt frem til 1/1-1900). I 1700-tallet blev det ved en række forordninger pålagt herredsfogeden at varetage forskellige politimæssige opgaver, og han skulle agere efter Christian V.'s Danske Lov af 1683 (efterfølgeren af Jyske Lov), der beskrev både forskellige lovovertrædelser og mulige straffe.

Herredsfogeden var således både politimester og lokal øvrighed (dommer) i herredet, og disse arbejdsopgaver blev opretholdt indtil den nye "Retsplejelov af 1916" trådte i kraft 1/10-1919. Hans overordnede var amtmanden (+ stiftamtmanden) og hans løn bestod dels af naturalier som "Herredsfogedkorn", dels af penge i form af en fast løn og især af afgifter på de enkelte ydelser, han leverede.

Fra 1551 blev det ved lov gjort obligatorisk at føre tingbøger, og tingbogen skulle føres af en Tingskriver. Den ældste bevarede retsprotokol for Hads herred begynder 12. januar 1657 og var ført af tingskriver Jesper Rasmussen fra Fillerup.

Det kunne være svært at føre protokol og ubekvemt for deltagerne at være udendørs i dårligt vejr, så i løbet af 1600-tallet begyndte man at opføre særlige huse, Tinghuse, til afholdelse af tingsretten, og de lå altid uden for landsbyerne.

15 december 1662 blev **Just Nielsen**, der boede i Onsted, udnævnt til herredsfoged for Hads herred. Og han blev efterfulgt 13 august 1670 af sin søn **Søren Justsen** i Onsted. Af økonomiske årsager blev herrederne i 1688 sammenlagt 2 og 2 og den 13 marts samme år bestemte kongen at den sydlige del af Ning herred skulle lægges sammen med Hads herred med Søren Justsen som herredsfoged. Og det var formentlig omkring det tidspunkt at det første tinghus i Hads herred blev bygget.

Søren Justsen er nævnt som herredsfoged så sent som i 1699, og ca. år 1700 blev **Christian Jensen** herredsfoged for Hads-Ning herreder; og han var nok ikke den bedste herredsfoged, der har været. I 1704 måtte han betale en bøde til kongen på 6 Rdl for en forkert dom mod en husmand i Oldrup i en sag mod justitsråd Lassen på Aakiær.

I 1702 og 1711 var Christian Jensen noteret boende i boel i Torrild, men fæstede senere af Rodsteenseje et hus i Nørregade (kaldet Guldporten). Han blev allerede i 1711 omtalt som en "*fordrukken og utiltalende person*" og blev i en periode (et års tid) suspenderet. Da han før suspenderingen ikke ville fravige stillingen, krævede kongen ham arresteret.

Uvist hvorfor blev han "*pardonneret paa Vilkaar, at han skulde skikke sig bedre, men han er blevet jo længere jo værre*"; udtalt af stiftamtmand Poul de Løvenørn om ham.

Herredsfogeden virkede jo som dommer i herredet og i 1717 dømte Christian Jensen pigen Ane Christensdatter i Rude "fra Livet for Barnemord". Derudover findes ikke meget om hans sager i amtmandens korrespondance; han havde gæld til mange, og var tilsyneladende en ret passiv herredsfoged i forhold til sine efterfølgere.

I 1727 blev han af Rodsteenseje fradømt fæstet på sit hus og måtte fraflytte huset, der straks blev bortfæstet til en anden. Den 21 oktober 1729 nævnes at amtmanden har givet ordre til Hans Mortensen i Fillerup Nederste Mølle, om at han skal betjene retten på Hads herredsting i en sag om "*et om et undvigte Kvindfolk, som skal være besøvet af sin Stedfar*", så Christian Jensen må da have været indisponibel.

Herredsfogeden skulle hvert år indberette kornpriserne til amtmanden og 21 januar 1730 måtte amtmanden skrive til Christian Jensen og forlange "*efterretning om, hvorvidt der er sket nogen forandring i Herredet siden sidste Taxation afvigte år*" og udbad sig et omgående svar.

I 1730 var der klager over flere afgørelser i Hads herreds ret, så amtmanden udbad sig retsprotokollen til gennemsyn. Senere i 1730 udtalte amtmanden "*han (herredsfogeden) gør hver Dag langt mere, end hvad han kan miste sin Bestalling for; det var at ønske, at Vor Herre vilde tage ham, saa vi blev ham kvit*". Og den 22/1-1731 blev han så endelig på herredstinget fradømt embedet for "*formedelst utilbørligt Forhold i Embedet, og at hand i nogle Aar iche haver været til Guds Bord*". - Senere i 1731 døde Christian Jensen så. (I 1736 søgte hans enke kongen om pension, da hun "*dagligt lider nød for underholdning og føde og manden intet havde efterladt sig*").

De første optegnelser om det gamle tinghus er fra 1730, hvor mølleren på Fillerup mølle skriver til amtmanden, at "*Hads-Ning Herreds Tinghus er i så dårlig stand, at det hverken kan beskytte for Vind eller Vand, og i øvrigt truer med at styrte sammen*" og han tilbyder at reparere det. Herefter beordrede amtmanden tinghusets "Brøstfældighed" synet og takseret (og formentlig repareret).

Næste herredsfoged der tog over fra 1731 var **Friderich Holmer** i Odder, der var gift med Gertrud Søholm. Af en senere indberetning til amtmanden fremgår det "*at Sr Hans Mortensen i Fillerup Mølle, og Foged ved Rathlousdal og Gersdorfslund, forrettede tjenesten som Herredsfoged før Holmer. Fra Fillerup hvor Mortensen boede var der kun 3 - 400 skridt til Tinget. Hans Mortensen fik for sin umage og ansvar 15 rdr. Der gik ikke over 3 måneder efter Formandens død, til Holmer tiltrådte*".

Holmer havde fra tidligere forhold (muligvis tidligere ansættelse i toldtjeneste) en gæld ved SøEtaten på 202 Rdl, 12 mk, og november 1732 søgte han amtmanden om tilladelse til at foretage en rejse til København. Han bad også amtmanden medgive ham en anbefaling til Overhofmarskallen, så han kunne få tilladelse til at tale med Kongen. Og gælden blev da ved senere dom ændret til 25 Rdl, 8 sk.

Amtmanden var jo herredsfogedens chef og ham der udstak hans opgaver og de var mange og forskelligartede. F. eks. bad amtmanden ham i august 1732 om at gribe ind mod "*en Karls stridighed og modvillighed mod sin Husbond*".

Holmer havde bosat sig i Odder og 1/1-1733 fæstede han af Rodsteenseje et boelsted på Odder bymark (senere matr. 68). Årlig landgilde 6 Rdl og der hørte 2 skp og 2 fkr jord til boelet.

Som nævnt var der mange forskellige opgaver; ud over indberetning af kornpriser, kornhøst og kvægsygdomme m.m., skulle han virke som politimester og føre retssag mod folk der overtrådte love og forordninger. Men han skulle sikre sig, at han havde vidner på overtrædelserne, når han tog dem for retten, ellers kunne han selv risikere en bøde for falsk anklage. Den 28/2-1736 havde han f. eks. en sag om 2 kvinder, der var kommet i klammeri i Hundslund kirke 2. juledag 1735, men præsten ville ikke fortælle om det eller vidne for ham, så det kunne han ikke forfølge ved retten.

Den 6/9-1736 henvendte han sig til amtmanden, idet han "*Henviser til Kongelig forordning, ang. ulovlig Krohold og Brændevins brænding, efter hvilken han ser sig nødsaget til, at*

gøre opmærksom på det store misbrug der foregår i hans distrikt, idet næsten enhver Bonde og mange Husmænd, har Brændevins Redskab, hvori de uden undseelse brænder Brændevin, og sælger samme i større og mindre målestok, hvorved de overtræder Hans Kongelige Højheds vilje. Han ved udmærket, at det er hans pligt i sit Embede, at sørge for dette bliver hæmmet, men han kan ikke gøre det uden hjælp af mindst 2 mænd, og når han befaler nogle til hjælp nægter de det, idet de angiver som grund, at de ikke tør for deres Husbond, og da han ikke er klar over, om der kan straffes for sådan nægtelse, var han nødsaget til, at bede om Amtmandens hjælp". - Svaret kendes ikke.

Godsejerne var heller ikke begejstrede for herredsfogeden. Holmer havde i 1736 en strid med jægermester Rathlou fra Gersdorfslund om manglende aflønning i "Herredsfogedkorn", hvor Rathlou bl.a. kritiserede Holmers forstand, der så svarede "*at han dog takker sin Gud for sin enfoldighed*". (Hvordan striden endte vides ikke).

Dengang var det ulovligt at drive feldbereder virksomhed (skind-bearbejdning) uden for købstæderne, så 29 januar 1737 besøgte Holmer sammen med 2 mænd, efter amtmandens ordre, Nicolai Johansens hus i Odder og der "*foretog en inquisition over alt i Huset i Kamre, Kælder, Sengestæder, Kister, Skriver Skabe som blev oplukkede, samt på Loftet i hans andre Hus og Stampemøllen, hvor der blev nøje søgt og ransaget efter rå og tilberedte Skind samt Feldbereder Værktøj, hvoraf der intet fandtes. Og sluttelig advaret ham om, at han ikke måtte drive dette Håndværk" !*

15 april 1737 henvendte han sig til amtmanden angående "*en Enke i Kysing Johanne Pedersdatter brugende Landprang med videre*". Da Kysing var under amtmandens distrikt, bad han denne undersøge sagen nærmere". I 1740 havde Holmer først en sag i Hadsning herreds ret mod en Jens Jensen Rude for begangne tyverier. Og i december samme år var der ved en præstedatters bryllup i Odder Præstegård affyret raketter, sværmere og andet krudt efter midnat, stik imod den kongelige forordning om samme. - Den sag blev dog ikke til noget, men viser bredden af hans arbejde.

Han havde også opsyn med tinghuset og skrev i et brev fra 1740 til amtmanden, at "*Hads Herreds Tinghus, der nu i en 11 års tid slet ingen reparation har fået, formedelst Storm og Uvejr er forfalden, men kan repareres for 2 rdl "*, hvilket han havde aftalt.

Normalt var herredsfogeden dommer på tinghuset, men i en sag mod degnen Laurits Begtrup i Odder den 6 marts 1741, vedrørende ulovlig brændevinsbrænding, var der beskikket en sættemand, Niels Wissing fra Skanderborg.

Herredsfoged Holmer havde nemlig ved en "inquisition" fundet brændevinstøj ved degnen, som boede på Thues Mølle; og denne "*begiegnede Holmer med særdeles brotal og meget piportuen væsen*", så Holmer, "*for at undgå videre tort og anden ulejlighed som snart kunne ske, måtte gå bort, tillige med de tvende Mænd der var med ham*". Herredsfogeden indstævnedes så degnen for retten. Men herredsskriveren, Knud Engelbrethsen, fik hurtigt forliget parterne, så sagen blev frafalden og ophævet.

Det kneb som nævnt med at få tilsagt nogle medhjælpere til at deltage i en "inquisition", de mødte ikke op, men havde bagefter mange undskyldninger for udeblivelsen. Således havde Holmer engang i Kysing på fersk gerning taget en skipper i ulovlig tømmerimport og hans moder i at drive smugkro i Kysing. Men han kunne ikke få nogen til at stille som vidner for ham og måtte derfor opgive at føre proces mod dem.

I november 1744 gik det helt galt med tinghusets tilstand. Mandag 2/11-1744 "*skrev dommeren (herredsfogeden) at han i dag ved ankomst til tinget forefandt Tinghuset udi en slet og ruineret tilstand, som det Guds hårde Vejr og Storm forgangen Nat havde forøvet. Det var til dels nedslaget, og en del Tømmer og andre materialer der udi brækket og således ruineret, at det til bygning ej kunne være tjenlig og Retten ikke administreres*".

Så herredsfogeden lod 8 upartiske Dannemænd af herredet udføre et syn på tinghusets tilstand. Og man besluttede derefter at bortsælge det gamle tinghus på auktion til nedbrydning; og ved auktionen 17/12-1744 blev materialerne bortsolgt til Holmer selv, der bød højest, nemlig 17 Rdl 1 mk.

Og 18 juni 1745 blev der så, efter amtmand Woydas ordre, afholdt auktion i Fillerup Mølle af herredsfoged Holmer over tinghusets nyopførelse. Hertil var der en beskrivelse af hvorledes det skulle opføres og indrettes, nemlig: Det skulle være på 6 fag og 9 alen bred (ca. 47 m²), heraf 3 fag til en stue hvori retten skal holdes, være med loft og opmures af mursten, da lervægge ikke kan holde mod slagregn. Med store vinduer, og en skorsten og en kakkelovn.

I tingstuen skulle der være et bord med bænke rundt om og udenfor, skranker af "Tralværk" (tremmer), og 4 vinduer, nemlig 2 karme med 2 vinduer i hver. De 3 øvrige fag skulle beslås med egeplanker på ydervæggen og indrettes med spilrum og krybbe til 2 heste til rettens betjente. - På auktionen var det laveste bud på 133 Rdl, givet af en Raphael Hansen, sammen med 4 andre håndværkere. (se appendiks).

Den 20 juni 1746 blev amtmanden meddelt "*at det bemelte Herreders Tinghus, efter den indgåede accord er bragt i god og forsvarlig stand, undtagen at der ingen Skorsten eller Kakkelovn er derudi, ifølge auktions conditionernes 2den post*". Synsmændene mente dog at eftersom huset ikke jævnlige kunne forsynes med ild og varme, kunne det anses for uforholdent. Derfor burde summen blive nedsat tilsvarende med 9 Rdl 2 mk 3 sk.

Myndighederne fastholdt dog kravet om både ovn og skorsten i bygningen, og så blev de opsat. Og i slutningen af 1746 kunne huset endelig synes og godkendes og byggesummen på 133 Rdl udbetales. Derefter blev beløbet opkrævet blandt herredets bønder. Opkrævningen lød på 4 skilling af hver tønde hartkorn, der var i herredet. Og 3/1-1747 havde Rodsteenseje iflg. deres regnskab afbetalt deres andel på det nye tinghus.

På samme tid betaltes 4 Rdl til Jørgen Andersen i Fillerup for lån af hans hus, hvori retten i halvandet år var blevet administreret, mens tinghuset var under opbygning.

Selv om tinghuset var solidt bygget, nævnes allerede i 1749 i amtsarkivet "*en reparation af det nye opbygte Tinghuus i Hads Ning herred*".

I 1754 dømte Holmer pigen Birgitte Hjort fra Odder til døden for barnemord. Senere var han dommer i 1. instans over de saakaldte mordbrændere fra Randlev Præstegaards brand i 1749, Jens Isachsen fra Spottrup, hans hustru Kirsten Jensdatter Buch og sønnen Isack Jensen. Dommen blev "Fængsel på Livstid", men blev appelleret til landsretten.

Friderich Holmer arbejdede som herredsfoged samvittighedsfuldt med sine opgaver helt frem til 22 oktober 1769, hvor han indsendte en betænkning om kvægsygd. Han beklagede sig samtidig over, at han ikke havde nogen, der kunne hjælpe ham med arbejdet og håbede amtmanden ville tage hensyn til dette, herunder hans høje alder og svagelige tilstand. I 1771 døde både konen og derefter Friderich Holmer (77 år gl), begge i Odder.

Efter at have vikarieret for sin far nogen tid, overtog sønnen **Nicolai Georg Holmer** engang i 1770 stillingen som herredsfoged. Blandt opgaverne var også at syne afdøde personer sammen med 2 vidner for at sikre, at det er et naturligt dødsfald og 13/11-1770 synede han som en af de første opgaver som herredsfoged en dødfunden mand på godset Rantzausgave.

Den 23. maj 1772 giftede Nicolai sig med Maren Rasmusdatter Bang fra Skanderborg og fæstede 6/3-1773 af Rodsteenseje et 13 fags gadehus i Nørregade (senere matr. 93, Odder by), for hvilket han betalte årlig landgilde 6 Rdl.

Den 21 april 1774 skrev Nicolai Holmer til amtmanden at "*Tinghuset højligt behøver en hovedreparation, især med Mur og noget Tømmerarbejde, som kan foretages så snart orden modtages*".

Maj 1776 skulle han indsende oplysninger om, "*hvorvidt der i Hads Herred findes afskedigede eller pensionerede, Militære personer, med tilladelse til at bruge Håndværk, som ellers kun må foretages af personer, der er bosiddende i Købstæderne*". (Det var der ikke).

Oktober 1780 skulle han indberette oplysninger om antal både i Hads herred. Svaret var: I Halling var en lille jagt, brugt til transport af Rathlousdals korn til Århus. Og ved "Strandkanterne" var der nogle fiskerbåde, som sejlede folk til Samsø og Tunø, med brændsel som de købte her på land. På Alrø var kun 3 små fiskerbåde som "*bruges af beboerne i godt og skikkelig vejr, til transport af deres lidet Korn til Horsens*".

Også i 1782 blev tinghuset i Odder repareret, denne gang for 54 Rdl, så huset må have

ligget et meget udsat sted. (De gamle huse med stråtag og bindingsværk krævede meget vedligehold, og ved offentlige bygninger, hvor betalingen skulle pålægges sognets beboere, var det mere synligt.)

Der var stadig mange forskellige opgaver, men det virker til at der var kommet en bedre retstilstand i herredet i hans tid, da der ikke er skrevet om så mange episoder og retsager i korrespondancen med amtmanden, som ved hans forgænger.

November 1788 afholdt Nicolai Holmer efter ordrer, offentlig auction over den af Kongen forbeholdte jagtrettighed, på Hvilsted, Onsted og Røygårds marker, gældende for 10 år.

Nicolai Holmer fungerede som herredsfoged næsten til det sidste og døde 1790 i Odder, 69 år gl. Den 10 maj 1790 indsendte Maren Bang, Holmers enke i Odder, en skrivelse til amtmanden, "*At hendes kiere Mand Nicolay Holmer, Herredsfoged i Hads-Ning Herred, efter nogen tids sygdom, ved døden er afgang i går aftes kl 6*" og fremsendte samtidig et mellem dem oprettet testamente (af 4/10-1776).

Næste herredsfoged fra ca. 1790 var **Anders Andersen Kier** (var tidligere prokurator).

I 1772 ejede han Hedemølle i Fruering sogn. Han havde fået møllen i fæste ved at gifte sig med mølleren Jørgen Koefoeds datter Hedvig og formodentlig senere købt den af godset Herschendsgave. Han blev den 17/12-1784 godkendt som prokurator ved alle over- og underretter i Danmark, undtagen Hof- og Stadsretten. Konen døde i 1785; derefter giftede han sig 28/9-1787 med den 20årige møllerdatter Anna Stauning fra Blegind.

Oktober 1791 lod han "*samtliges Beboere i herredet erindre om Broernes og Vejenes istandsættelse, så vidt det enhver tilkom*", og vedlagde en ekstrakt af den i året 1697 skete Bro- og Vejfordelingsforretning, da landevejen på sine steder, især fra Vedslet Kirke til Seridslevgårds mark, og fra Oldrup til Tvingstrup, igennem Gangsted og Ås byer, "*skal findes så slette, at fast ingen kan fare på samme*".

Februar 1792 måtte han behandle en klage fra skoleholder Smederup i Rude, "*over Jens Michelsen sammesteds, idet denne, fordi Skolen er bygget på hans Grund, har forbudt Skoleholderen, at grave en Brønd i sin Hauge, opbrudt en del af Hegnet omkring samme Hauge, og desuden tilegnet sig en part af Skolens Fortov til et Møddingssted, til hinder for både Skoleholderen og Børnene*".

Den 26/10-1796 døde herredsskriveren Hans Hansen, hvorefter stillingen som skriver den 18/11-1796 blev tillagt stillingen som herredsfoged, som da stadig var Anders Kier.

Fra 1799 og fremefter boede han på gården Kiersholm i Vedslet sogn. Han udførte sit arbejde dels i tinghuset og dels i hans privatbolig. Og han siges at have fået over 21 børn med sine 2 koner, så han må have arbejdet meget hjemme !

Det var et hårdt job han havde; hans overordnede var både amtmanden for Aakier amt Hans Løvenhielm v. Bülow og stiftamtmanden over Aarhus amt Ove Høegh Guldberg. Og sidstnævnte var en hård negl, der behandlede sine embedsmænd meget kontant og strikt. Når hans underordnede var forsinkede med deres indrapporteringer, tildelte han dem bøder af 4, 8 eller 12 Rdl. Især byfoged Tolstrup i Skanderborg fik uddelt mange bøder og når han ikke betalte dem til tiden, hvilket skete mange gange, fik Anders Kier ordre til at inddrive bøderne hos byfogeden og evt. udpante for dem.

En af hans opgaver var også at bistå ved den store udskiftning af jorder i 1796 og med at sikre økonomisk bistand fra Rentekammeret ved udflytning af de berørte gårde. Og oktober 1801 kunne han så meddele de 7 gårde under Rodsteenseje, der var udflyttet, om den bevilgede tildelte hjælp.

I 1799 havde Kier en tvist med præsten Niels Blicher i Randlev, vedr. ulovligt salg af noget af Bjerager kirkes jord. Den endte i retten, hvor til Kier fik bevilget fri proces og prokurator af Danske Cancelli; og efter en dom i 1801 blev Blicher dømt til at skulle betale 2 bøder til Domhuset ! (èn ekstra for en fornærmende udtalelse om Kier).

I 1802 fik Kier selv en bøde af Det Kongelige Rentekammer for en fejl han lavede, ved at lave en "*Notarial Afskrift paa forrige Aars stemplet Papiir*". Bøden var på 2 gange papirets værdi + 10 Rdl. Det var faktisk mange penge, for på den tid var en herredsfogeds faste

løn kun 30 Rdl om året. Til gengæld tjente han godt på skifte- og notarsalærerne. En opgørelse for 1802 for Kier viste en total på 159 Rdl 3 mk 4 sk !

Kier var utilfreds med både tinghusets dårlige tilstand og placering, og ønskede det flyttet; men først da Hads og Ning herreder i 1799 blev flyttet fra Aakier amt til Århus amt skete der noget, da den nye amtmand Caspar Morgenstjerne i september 1799 bad om alle papirer vedrørende tinghuset. Og den 9/10-1799 sendte Kier "*Proprietairernes Samtykke til TingHusets forflytning*" til ham og bad om en "Resolution".

I februar 1800 bad amtmanden så om en synsforretning med omkostningsforslag for reparation af det gl. tinghus, og lovede at lave en forespørgsel ved det Danske Cancelli om muligheden for at bygge et nyt tinghus. Kier var heldig, for Morgenstjerne var en både fremsynet og kvalitetsbevidst mand med interesse i bygningsteknik og havde ved lejlighed udtalt: "*mit Pricipe: at alt hvad det offentlige foranstalter maae ei alleene være varigt, men skal ogsaa have et vist værdigt Udseende*". Og han skrev da til Kier om det nye tinghus "*at jeg saa gjerne ville have det Grundmuur, og lit anstændig bygget, og holder jeg for, at der foruden en rummelig Tingstue, ei for Knap, burde være en liden Stue med Kakkelovn, hvor Dommeren kunde et Øieblik retinere sig, og have nogle Documenter afsondret liggende*".

Den 1 marts 1800 var der så en synsforretning over det gamle tinghus og den viste at huset ikke kunne repareres, men skulle helt ombygges. "*Tækket er næsten aldeles afblæst og intet deraf igien tienlig, Vinduerne saavel som Tømmeret gandske Brystfældig, een del af Loftet og Gaulerne bortstiolet og Ræsten deraf ubrugelig ...*". Værdien af huset blev ansat til 20 Rdl og synsmændene anbefalede derfor en ombygning til et nyt hus i grundmur og tegltag til en anslået omkostning på 544 Rdl for samme størrelse.

Den 19/9-1800 fik Kier tilladelse til bortsælge det gamle tinghus ved auktion og i oktober 1800 indgav kroejer Kragh et tilbud på at købe det gamle hus og nedbryde det for et beløb, der var mere end Kier havde forventet, så det blev straks "Approberet".

Den 21/11-1800 fremsendte Kier så en plan over et nyt tinghus, 16 alen lang og 10 alen bred, og et overslag over omkostninger på 633 Rdl 4 mk 8 s (se appendiks).

Det fremgår af korrespondancen at det nye tinghus nok lige så meget var amtmandens projekt som det var Kiers. For ved projektets godkendelse 9 december skrev amtmanden som kommentar:

"Grunden bør sættes med gode flækte Kampe Steen som bør staae i det ringeste 4re Tommer over Steen Broen, førend Muurlagene begynde da Muuren ellers af væde fordærves, og Huuset bliver fugtigt. Vinduerne bør være større, og sidde længere need, da Stuen ellers bliver Mørk og der bør være Vindues Skoder med Lukkelse inden fra; da ingen Skorsteen neede i Huuset er nødvendig, bør den ey heller gaae igiennem, til Rums borttagelse, men kunde beqvemmeligen staae paa en Niche, hvor Vindovnen var; det lidet Kammer indrettes til Arrest-kammer. Og Vandhuus anbringes udenfor".

Den 7 januar 1801 udfærdigede Kier "*Conditioner til Licitation over det nye TingHuus i Hads-Ning Herred*" og 20 februar 1801 blev licitationen afholdt i Rasmus Niensens hus i Fillerup by. Huset var nu øget til 20 alen lang og 10 alen bred (12,5m x 6,25m=78m²), i grundmur med tegltag, og skulle opføres på Odder bys mark ved "Slipledet" i foråret 1801. Andre ændringer var at huset nu skulle forsynes med tagrende hele vejen rundt og det såkaldte "Vandhuus" skulle anbringes bag huset. Der blev endvidere stillet meget skrappe krav til alle materialerne (se appendiks).

Bygningens opførelse i følge tegning og konditioner blev derefter opråbt for overslagsprisen på 633 rd 4 mk 8 s. Efter flere bud var det en Søren Nielsen Snedker, sognefoged i Tulstrup, der fik tilslag på et bud på 440 Rdl (betydeligt under overslagsprisen !).

11 januar 1802 var der så afsluttende syn på det nye tinghus af 4 udvalgte synsmænd og det medførte en stor mangelliste med følgende punkter: a, Tagrenden manglede helt. b, Jernkramper på skrågavlne manglede. c, Jernlågen oven loftet til skorstenen manglede. d, Vandhuset manglede også. e, Bjælkerne blev anset for at være "*deels Gran deels Fur og for Kleine*" og skulle afstives. f, "*Lukkelserne paa Vinduesskaaderne ere ikke forsvarlige, men kan oplukkes uden fra*". Og g, "*Vindues Ruderne ere af ringeste ordinaire Glas, og ikke got Norsk Glas som foreskrevet*".

Og da det ikke var rettet 24 marts skrev amtmanden til Kier og erindrede ham om det: *"De Mangler som ved den afholdte Syns Forretning ere befunden, ved det af Sognefogden Søren Nielsen i Tulstrup af nye opførte Tinghus for Hads Ning Herreder, have denne, inden 3 Uger efter at denne ordre som er Bekjendtgiordt, forsvarligen at istandsætte, saa at Retten strax derefter der kan holdes"*!

Så skete der noget, og det nye tinghus blev da taget i brug i maj 1802. Det var ikke noget stort og prangende tinghus, men vel passende for behovet i Hads-Ning herreder. (Mens det nye tinghus var under opførelse, blev alle tingmøderne holdt i Rasmus Nielsen Bundgaards hus i Fillerup).

Stedet for byggeriet blev af præsten Niels Blicher i en indberetning til Nationalmuseet i 1821 benævnt som *"et yndigt sted ved vejen mellem Odder og Rathlousdal"* og var formentlig den vestligste del af Sandager Mølles jord ved enden af "Slippen" (senere benævnt matr. 29x). - Stedet måske valgt så det ikke var så let at stjæle af materialerne ?

Efter endt færdiggørelse skulle byggeomkostningerne betales, fordelt efter hartkorn mellem herredernes jordejere, men jordejerne i Ning, især flere præstegårde, klagede over at skulle betale for et tinghus i det andet herred. Så der blev en hel del polemik frem og tilbage om betalingen.

Som et udpluk af Kiers mange sager ved politiretten i det nye hus kan nævnes, i 1804: *"Gaardmand Rasmus Nielsen og nogle unge i Saxild for utilladelig Kortspil og Drikkelaug, betalt Mulct til Præsten Hr: Ingerslev 4 Rdl"*.

Og: *"Nogle Unge i Astrup Sogn for utilladelig Legestue i Paaske Helligdage 13 Rdl i bøde til Herredsfogden"*.

Og i 1805: *"Rasmus Espensen med flere i Ørting for utilladelig Nattesviir, til Præsten 1 Rdl 4 mk og til Herredsfogden 1 mk 8 sk"*.

Frem til 1815 blev der så afholdt tingret i det nye tinghus og det var her at Odders beboere omkring år 1812 mødte talrigt op for at fremsætte et stort ønske om tilladelse til at afholde markeder i Odder by, men fik afslag på det fra amtmanden i Århus. (men man begyndte dog så småt på det alligevel).

Anders Kier døde den 14. august 1814 (69 år gl.) og en birkedommer, **Niels Anthon Biørn**, blev da konstitueret som herredsfoged. Han blev 20 maj 1815 afløst af amtmand **Herman Gerhard Treschou**, der tog over som konstitueret herredsfoged for Hads-Ning herreder. Han bad straks Danske Cancellie om (uvist af hvilken grund) at flytte Hads-Ning herreders tingsted til Aarhus (til Rådhuset på Store Torv), med en fast tingdag afholdt om lørdagen; og her var tingstedet så indtil 1857.

21 Juli. Kfr. (til Stiftamtmanden over Aarhus Stift) hvorved bevilges, at Hads og Ning Herreders Tingsted, som hidtil har været i Landskøben Odder i Hads Herred, herefter maa være i Aarhus Kjøbstad, og at Lørdagen herefter maa være disse to Herreders Tingdag istedetfor Mandagen, som hidtil har været det.

Den 26/7-1820 tiltrådte **Henrik Bering Lanng** som herredsfoged for Hads-Ning herred, 41 år gl. (født 1779 i Rantzausgave, som søn af justitsråd Christen Lanng). Han var gift med Ditlevine Øllegaard Rosenørn og var byfoged i Fredericia før han kom til Århus.

Tinghuset i Odder havde da stået ubrugt siden flytning af tingstedet til Aarhus (anført i Niels Blichers brev af 1821 til Nationalmuseet), men Lanng ønskede at bo og arbejde i Aarhus, så tinghuset kom ikke i brug mere (spild af jordejernes penge !) og er formentlig på et tidspunkt efter 1821 blevet nedbrudt og jorden tilbageført til Sandager mølle. Ved Ft.1834 var Lanng benævnt cancelliråd, med bopæl i Dynkarken, Aarhus, og ved Ft. 1840 var han stadig herredsfoged, benævnt enkemand, 61 år og stadig med bopæl i Dynkarken. (Flyttede så til Odense, hvor han døde 19/5-1850).

16/12-1842 tiltrådte cand. jur. **Philip Peder Rosenstand** som herredsfoged for Hads-Ning herred, 55 år gl. og gift med Henriette Frederikke Halse. Han var byfoged og borgmester i Skive købstad før han kom til Aarhus. Ved Ft. 1845 havde han bopæl i Vestergade. Ved Ft.1850 var han 63 år og havde da bopæl i Klostergade. Han døde 6/10-1852.

I en kort periode var procurator **Otto Henrik Nors** så konstitueret som herredsfoged.

Fra 1/10-1853 til 1857 var kammerjunker **Frederik Christian Willemoes** herredsfoged for Hads-Ning herreder. Født i Børglum og gift med Hanne Louise Sneedorff. Han var fra 1846 by- og herredsfoged i Skive indtil han kom til Aarhus. Ejede hus i Fredensgade 36 i Aarhus, der både var herredsfogedkontor og privatbolig.

Efter et mangeårigt pres blev det den 27/7-1853 bestemt at Hads-Ning herreder skulle skilles fra hinanden og at Hads herreds jurisdiktion og herredsfoged-embede med dertil hørende politi- og arresthus igen skulle være i Odder (Indtil da var herredets arrestanter indsat i Aarhus Arresthus). Så gik man i gang med at planlægge et nyt ting- og arresthus i Odder. Det valgte sted var en del af gårdmand Eskild Sørensens fæstejord, som han afstod mod en godtgørelse på 100 Rdl. Jorden var ejet af Odder kirke, som man så købte den af. Og den 9/7-1855 var der licitation på Odder kro på det nye tinghus (var annonceret i aviser i både Aarhus, Randers, Viborg og Aalborg). Lavest bydende var en tømmermester Andersen fra Aarhus med bud på 15.440 Rdl.

Det nye Ting- og Arresthus blev opført i 1856-57 efter tegninger af Kgl. bygningsinspektør Ferdinand Thielemann, som bl.a. stod bag den nye hovedbygning på Vilhelmsborg gods (og skelede lidt til Aarhus daværende rådhus), og er et eksempel på senklassicistisk byggearkitektur. Det blev bygget på matr. 3c, Odder by og var med arrestforvarerbolig og med plads til 10 arrestanter.

Den 19/10-1857 blev det nye tinghus indviet med en stor fest for byens honoratiores, og samtidig tog man afsked med den fratrædende herredsfoged Willemoes, der ikke ville bo i Odder, men fortsatte som herredsfoged i Ning herred med bopæl i Aarhus.

Samtidig tiltrådte cancelliråd **Gerhart Sigvart Rehling** som ny herredsfoged for Hads herred. Han var 42 år gl og født i Trankebar i Ostindien. Han var gift med Frederikke

Regine Lund og kom til Odder fra Færøerne.

Den 13/2-1860 købte han hus i Rosensgade (nr. 68, matr. 54a) til bolig og herredsfogedkontor. Det var et nyere hus på 16 fag, der efter en brand var genopbygget i grundmur og med tegltag. Rehling var kendt som en dygtig dommer og en ret skarpsindig mand ved opklaring af forbrydelser, men blev alligevel snydt i 1874, da tyve kravlede ind af et åbent vindue i herredsfogedkontoret og stjal 1.400 Rdl, der ikke var lagt i pengeskab, men lå i en uaflåst

skuffe. Han fandt 2 mistænkte, som han fik dømt ved underretten, men til hans store ærgrelse blev de senere frikendt i Højesteret på grund af manglende beviser. Rehling var en aktiv mand og blev bl.a. formand for Hads Ning Herreders Jernbane. Ved Ft.1880 var han anført som justitsråd, 64 år gl, og han fungerede som herredsfoged frem til 1886. (boede ved Ft.1890 stadig i sin bolig i Rosensgade 68; han døde 15/1-1895, 79 år gl).

Fra 1886 var **Charles Christian Fritz Nanke** herredsfoged i Hads herred. Han var 38 år gl., var født i København og kom fra en stilling som fuldmægtig i Merløse og Tuse herre-

der. Han var gift med Anna Marie Mørch og den 17/12-1886 købte de et hus i Rosensgade (nr. 126, matr. 29x m.fl., med have op til EdwardsGave; stedet var formodentlig der, hvor det tidligere tinghus havde ligget).

Det var både herredsfogedkontor og privatbolig for ham, og her boede han ved Ft.1890. Fra 1891 til 1898 var han også formand for Odder sogneråd. I 1898 flyttede han til Korsør, hvor han blev byfoged og senere borgmester; og kom i 1901 i folketinget

for partiet Højre. (Ved Ft.1901 stod han stadig som ejer af boligen nr. 126, der da var ubeboet). Han var en meget dynamisk og aktiv mand og blev både Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd; han døde 5/12-1929 i København.

Næste herredsfoged var cand. jur. **Frederik Joachim August Heltzen**, 48 år gl, født i

Åbenrå og gift 23/1-1890 med Louise Petronella Rosenørn. Han tilflyttede Odder i 1899 fra Odense og blev den sidste herredsfoged i Hads herred.

Ved Ft.1901 havde han bopæl i Torvet 10 i Odder (matr. 3an m.fl.) og her boede han og så resten af sin tid. Han havde i 1915-16 en del problemer med hofjægermester C.F.E. Rathlou og hans kone, da han flere gange gav bøder til deres søn for at køre på motorcykel på skovstierne omkring Rathlousdal gods. Ved folketællingen i 1916 var herredsfoged Heltzen opført som enkemand, 65 år gl. (konen var død i 1911).

Det fremgår i øvrigt at det var blevet et godt aflønnet job at være herredsfoged. Ved tællingen var han noteret for: Indkomst 1916: 12.096 kr, Formue 151.900 kr - Skat til Staten: 619,59 kr og til Kommunen: 1308,12 kr (skat i alt 1927,71 kr = 16% !).

I 1919 blev herredsfoged-embedet ophævet i forbindelse med den nye retsplejelov af 11. april 1916 (trådte i kraft den 1/10-1919), hvor man adskilte den dømmende og den udøvende magt. Og de hidtidige arbejdsopgaver blev da fordelt mellem en underretsdommer og en politimester.

Som følge heraf blev tinghusbygningen i 1918-19 udvidet med 2 fag i hver ende. Oprindeligt var den bygget i gule sten, men da man ikke kunne finde sten i samme farve til udvidelsen, pudrede man hele bygningen op og kalkede den gul og hvid, som den forefindes i dag. Bygningen fungerede herefter både som tinghus, politistation og arresthus for Hads herred.

Herredets arresthus blev brugt til varetægtsfængsling og afsoning af kortere frihedsstraffe (herunder fængsel på Vand og Brød). Når straffen var udstået blev de dømte fremstillet i fogedretten, da de selv skulle betale omkostningerne ved deres strafafsoning.

I 1857 var *Heinrich Nicolai Fricke* tiltrådt som arrestforvarer med fri bolig i tinghuset. Han døde 28/11-1886, 65 år gl. Så 26/12-1886 blev der annonceret efter ny arrestforvarer i Odder. Der blev da lovet årlig løn på 400 kr samt fri bolig i tinghuset og fri brændsel + lidt ekstra betaling efter antal fanger.

I 1887 tiltrådte *Ludvig Blom* som arrestforvarer. Ved Ft.1890 var han opført som 53 år gl., født i Slesvig. Den 4/11-1896 døde han i tinghuset.

Ved folketællingen i 1901 var der 329 huse og 2.822 beboere i Odder, heriblandt var en arrestforvarer *Lars Nikolaj Christensen*, 43 år, født i Bedsted. Formentlig tiltrådt i 1896 og han fratrådte forholdsvis hurtigt (allerede i 1905).

Ved folketælling 1906 og 1911 var arrestforvareren *Claus Andreas Fog* (f.1853). Tilgået Odder fra Fredericia i 1905. Også han søgte ret hurtigt sin afsked (1/5-1912).

Den 27/3-1912 annonceredes efter ny arrestforvarer i Odder. Der blev lovet årlig løn på 800 kr samt fri bolig i tinghuset og fri brændsel + lidt ekstra betaling. Og 1 maj 1912 tiltrådte *Niels Jensen Møller* fra Viborg som arrestforvarer. Han holdt til 1939 og blev den sidste arrestforvarer i Odder.

Arresthuset for Hads herred blev nedlagt 1. april 1939, så herefter skulle arrestanter igen føres til arrest i Århus. Men bygningen fortsatte dog fremover som politistation for Odder.

I januar 2007 blev Odder politikreds lagt ind under Østjyllands Politi og den gamle bygning blev langsomt overflødig. Så 12/7-2010 rykkede politiet ud af bygningen og over i en lille nærpolitistation ved Odder Brandstation, Rådhusgade 40.

Herved var den gamle bygning ledig og da det var Slot- og Ejendomsstyrelsen, der rådede over den tomme bygning, lod de en uvildig ejendomsmægler vurdere bygningen for at fastlægge værdien. Derefter blev den solgt til private købere, firmaet Odder Tinghus A/S, der var startet 6/9-2011.

I april 2012 vedtog Odder byråd så en bevarende lokalplan for Tinghuset og Politortorvet. Formålet var at bevare tinghuset i dets oprindelige udformning og derudover, at politortorvet skulle indgå som et attraktivt anlæg sammen med tinghuset i byens rum.

Appendiks:

Auktion over opbygning af Hads herreds 2. tinghus 17/6-1745:

"Conditioner paa hvilke opbygelsen til et nyt Tinghus for Hads og Ning Herreder den billigste og mindst bydende kan over lades, til fuldkommen istandsættelse bliver følgende:

- 1: Tinghuset som skal være i det mindste 6 fag, skal opbygges og istandsættes: saa som med Jordleder, Stolper, løsholter Striber, og Storm baand eller skraastiver og deslige fornødne, udvendig tømmer nederst i bygningen, skal være af gott forsvarlig ege tømmer, det øverste nembl: Bielcker, Spændtræer, Hanebielcker, Muur Remme Lægter og deslige samt, det indvendige i Skiellerummene kan alt sammen være af got fyhr undtagen Jord Leder i Skiellerummene som og vil være af eg.
- 2: I de 3 fag til en Stue hvor Retten skal holdes lægges Loft af gode fyr Bredder, veggene i samme 3 fag skal opmures med Muursteene, siden Leer vægge ei kan udholde, mod Slaug=Regn og Storm vinde, item der udi sættes en Skorsten.
I Skillerummed og i samme en Kackelovn af Leehr potter eller Tagsteene i Tingstuen, men Resten af Skille=Rummet imellem Tingstuen og forstuen og kan oplines med Leer=vegge, veggene for de øvrige 3 fag Luc-kes med ege Planker eller Bull hvor til de 130 gl. Støcker som er i behold kan komme til hielp for saa vidt brugeligt er.
- 3: I Tingstuen skal være et Bord, med Bænker Runden om, og uden for, Skranker af Tralværch (Tremmer), Item 4re vindever nembl 2 Karme og 2 vindever i hver, hvor af skal være et Slaug vindeve med Kraage hengsler og beslag, item en dør for Tingsiden med Hengsler og Klinke og en dør til Huuset med Hængsler Laas og Nøgel, hvor til det gamle Bord Skranken, 6 lange fiæl 4 gamle vindever, 2 Døre med beslag som er i behold, kan komme til hielp for saa=vit der af igien til brug igien er tienlig, men i stæden for det som der af ei maatte findes fuldkommen forsvarlig, anskaffer den, der paatager sig opbyggelsen, det som er nyt og got. Gulved saa vel i Tingstuen som uden for picks (pikkes) med Kampe Steene, Huuset Tæckes med forsvarlig straaetag Item i de 3 fag Huus uden for Tingstuen indrettes Spil Rum og Krybber til 2de Heste for Rettens Betienter.
- 4: Naar da Tinghuuset saaledes er i stand sat, af forsvarlig ege og Fyhr tømmer, veggene for de 3 fag Tingstue udvendig med Muursteene opmured, tillige med Skorsteen og Kackelovn, samt vindever, Borde, Bencker, Skranche, Døre, Loft, gulv, og i andre maader som før er meldet, er bragt i god og forsvarlig Stand, og den som Samme har besørget saadant med et Tings vidne beviiser, skal strax blive giordt anstalt at bekostningen efter Repartition, af Herredernes Hartkorn, skal vorde inddreven, og betalt for saa=vit det som for det gamle Huuses tømmer er indkommen, dertil ei kan anstrække.
- 5: Auctionen som her over holdes Beroer på Hans Excellence Hr: Geheime Raad Benzons og min approbation, og indtil samme erholdes bliver den mindst bydende pligtig at staae ved sit Bud som hand gjør ved Auctionen. Skanderborg Slot d 17de Juni 1745. *F L v Woyda* (Amtmand)".

"Der efter blef Auctionen forretaged, og efter lang udråbning og manges gjorde buder blev Raphael Hansen, Rasmus Jensen, Niels Bonde og Rasmus Bjerager af Ørting samt Knud Engelbretsen af Fillerup mindst bydende på dette Tinghus at opbygge og i Standsætte således som de oplæste Conditioner og over Slags forretningen tilholder med vilkår at Huuset bliver 9 alen inden vege, og gaullene opsat af fiæl, at dem gives tiid til en fuldkommen i Standsættelse til Medio May næstkommende år 1745, Item at dem om Auctionen bliver Approberet inden 6 uger gives Notice, samt at betalingen så snart Huuset er i stand satt bliver indkræved og til dem erlagt, den Summa i allernøyeste 133 Rixdl siger Et Hundrede Tredive og Tre Rixdaler, dog at Den-nem leveres de gamle Materialer som i Conditionerne om meldes, og hvor, og hvor af dog icke skal blive brugt meere end det som er got og forsvarlig, men i Stæden for det som måtte findes u=tienlig i en nye Bygning, at anskaffe det som forsvarligt er. -- Testerer 18 Juni 1745. - *Frederich Holmer. Knud Engelbretsen*".

Overslag over omkostninger til det 3. tinghus, dat. 21/11-1800 - fra Anders Kier:

OVERSLAG paa det nye Tinghuus, som skal bygges for Hads Ning Herreder: Huuset 16 al Lang og 10 al 20 tommer Breed af Grundmuur opbyggt, dertil behøves følgende Materialier: 15.500 Muursteen af 15 rd = 232 rd 3 mk - 2.525 Tagsteen a 30 rd = 75 rd 4 mk 8s - 7 stk Bielker a 3 rd = 21 rd - 14 stk Spændtræer a 1 rd = 14 rd - 7½ Tylt Lægter a 10 mk = 12 rd 3 mk - 17 Tylt Fiel til Loft og Gulv a 15 mk = 45 rd 2 mk - 8 Vin-due Karme med Tilbehør = 40 rd - 4 Jernstænger til hver Vindueskarm a 9 mk = 12 rd - 1 Dobbelt Dør og 3 enkelte med Laase og Beslag = 18 rd - Kalk til Muurenes Udspekning og Taggets Skielling, dertil 18 Td a 10 mk = 30 rd - 2.500 Søm til Loft og Gulv samt Lægter m.m. = 9 rd 2 mk - Snedker og Tømmer Arbeidsløn = 54 rd - Ad Nota Stikbielker fra Gavlene 8 stk a 5 al =15 rd - Rimmer 54 al Eeg, 5 og 7 tommer a 1 mk = 9 rd. Underlag til Gulvet 8 stk 10 al a 1 mk = 13 rd 2 mk. - I alt 633 rd 4 mk 8 s.
Fremlagt og læst ved Licitationen den 16 Febr: 1801. *A. Kier*.

"Licitation over et nye 20 al Lang og 10 al Bred Grundmuuret Tinghuuses Opbyggelse paa Odder Byes Mk: ved Slipledet, Mandagen den 16 Febr. 1801 i Rasmus Nielsens Huus i Fillerup Bye, Odder Sogn":

Conditioner hvor efter Licitation foretages over et nye Tinghuuses Opbyggelse for Hads Ning Herreder på Odder Mk: inden for Slipledet mellem denne og Rathlousdalls Mark, hvor Pladsen for samme skal blive anviist. -

1, Bygningens Opførsel skeer efter foreviisende Tegning, som 8te Dage før Licitationen kan faaes til Eftersyn hos undertegnede Herredsfoged Kier paa Kiersholm; dog bliver derved at mærke:

a, Grunden til Bygningen lægges af Kampesteene, som ere passende dertil og maae staae vel 4 a 6 Tommer i følge tegningen, over den omkring Bygningen liggende Steenpikning, der maa gives behørig affald fra Foden af Huuset, indtil 3 alens Brede. -

b, Vandhuuset anbringes afsides bag Huuset, og i dets Sted indrettes i Bygningen et forsvarlig Arrestkammer efter anviisning af Herredsfogden. -

c, Vinduerne skal være lit større og side længere need /:efter et passende Forhold:/ end paa Tegningen; ligesom Glasset i samme bør være af got Norsk Glas og samtlige Vinduer være indrettet til at oplukke. -

d, For Vinduerne skal anskaffes forsvarlige Lugger eller Skaader, som med en Jernbolt lukkes inde i Huuset, undtagen det i Arrestkammeret, der maae være med Jernstænger tilbørligt forsynet. -

e, Under Taget anbringes vel indvendig Tierede men udvendig mahlede Fyhr Render med fortinnede Blikrender fra samme, ved hvert Hjørne, til at afværge Vandets Slag fra Taget paa Væggen som ellers deraf beskadiges. -

2, Materialierne, saavel Bielker og Spender, samt Skiellerums Tømmer, der alt maa være af Fyhr, som Fielene til Gulve, Loft og videre, bør have forsvarlig Størrelse, være af got Slags, Fielene især vel tørre, saa og Muur samt Tagsteenene vel brændte, de sidste baade paa Møenen (mønningen) og Hjørnerne hæftede med gode Jernkramper. -

3, Og foreviises Materialierne Herredsfogden, som med 2de Mænd lader samme Syne forinden de bruges eller anvendes til Bygningen; da i fald de ikke findes forsvarlige, andre bør anskaffes i de mangeltages Sted.-

4, Den yderste Dør bør være dobbelt, det er: bestaae af 2de Halve Deele fra Øverst til Nederst; og disse, saavel som de øvrige, være Sirlige og vel Dannede, alle med behørige og forsvarlige Laase, Skaader og Hengsler forsynede. -

5, Materialierne besørger nest omkring boende Herredsbønder efter Herredsfogdens Foranstaltning tilført fra Noersminde, Hov, Amstrup Land eller andet ligesaa beleiligt Sted; dog at saadant ikke forlanges i den travlest Sædtid, men at den betids i Foraaret eller og ikke førend Kornet er tilsaaed. -

6, Ligeledes tilføres de fornødne Kampsteen som bruges til Grunden og Foeden af Bygningen samt behøvede Sand til Kalken og Muuren, der overalt opføres i Kalk; Resten af Arbeidet besørger den som paatager sig at opføre Bygningen.

7, Saa underskilles og udfuges ogsaa Taget forsvarlig med Kalk, der saavel som det øvrige maae være af det Dauberges. -

8, Bygningen bør og maa være i Fuldfærdig Stand og uden mindste Mangel, i seeneste ved Juli Maanedes Udgang d: A: undtagen Muurenes udvendige Udspekning (pudsning), hvormed kan gives Henstand til neste Foraar. -

9, Naar Bygningen da saaledes ved Syn af dertil fra Retten udmeldte Mænd er befunden Tilbørlig og Forsvarlig opført, kan den som ved Tilslag og Approbation af Amtmanden /:hertil forbeholdes en Tid af 14 Dage efter Lisitationen?/: erhoder Bygningen at opføre, vente at nyde endelig og Fuldkommen Betaling, efter hans giorte Bud, ligesom og Forstrækning efter Omstændighederne under Arbeidet om forlanges, imod at for arbeidets vedbørlige Fuldførelse stilles Sikkerhed. - Kiersholm den 5 Janv: 1801. - A. Kier.

Bygningens opførelse i Følge Tegningen og Konditionerne blev derefter opraabt for 633 rd 4 mk 8 s, og Søren Nielsen Snedker i Tulstrup tilslagen for den Summa - 440 Rd, Siger Fire Hundrede og Fyrretyve Rigsdaler. - Tilstaaes A. Kier. Søren Nielsen. Som Overværende: *Espen Christensen Peder Sørensen*

Det giorte mindste Bud Approberes, men Entrepeneuren forbindes til nøye at opfylde Conditionerne, ogsaa i Henseende til Tiden da Bygningen skal være færdig. Aarhus d. 24 Febr. 1801. *Caspar Morgenstjerne* (Amtmand).

Det 4. Ting- og Arresthus blev selvfølkelig brandforsikret, og takseringen i 1856 lyder:

Taks. 5454 - d. 6/7-1856 - **Hads Herreds Ting og Arresthus** i Odder under Hoved No. 7b Bi No. 168.

a, Huset i Øster og Vester 18 Fag 18 Alen dyb, og 35 Alen lang. 2 Etage med en Qvist og FrontSpids, Grundmuret Fyr Tømmer Bjælker og Tegtag, Vinduer var af flere besatte med Jernstænger, Loftet og Gulvene vare lagte og bleve saaledes som bygningen nu forefindes, taxeret til 10.800 Rdr.

b, En Ringmuur ved den nordre Side 35 Alen lang 13 Alen dyb af Brændt Steen, taxeret til 1.000 Rdr. - I alt 11.800 Rdr. - Ei forhen forsikkret .

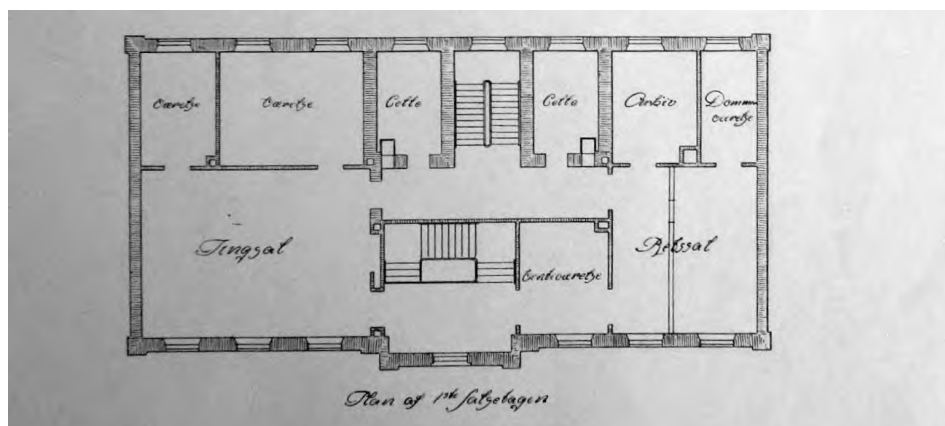
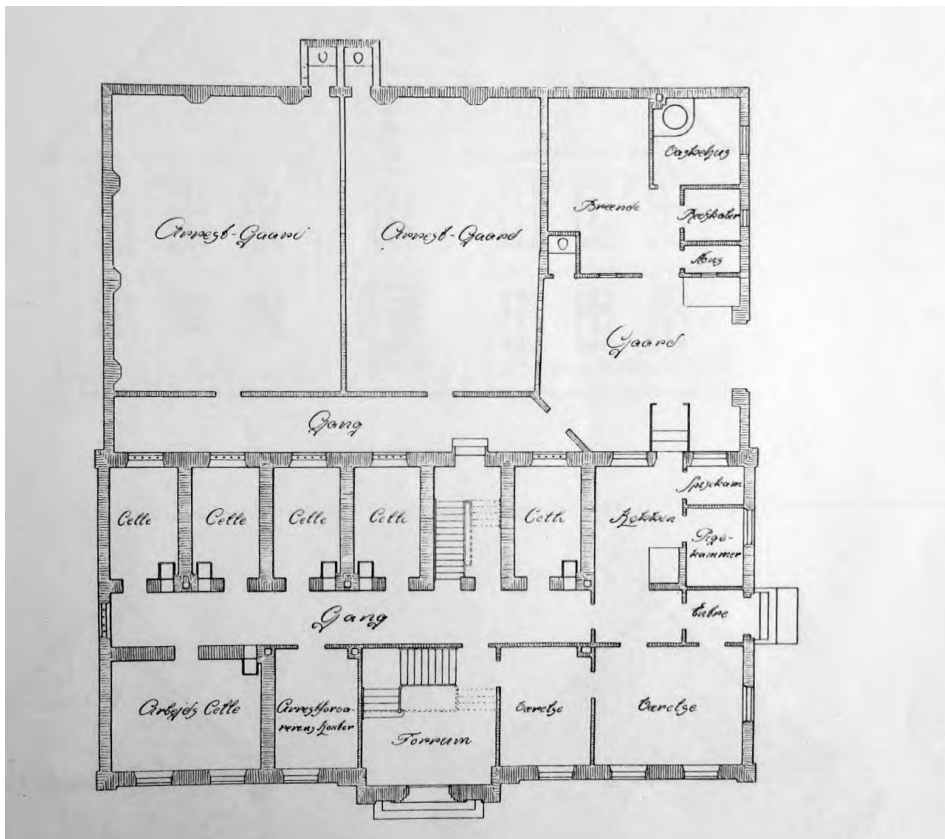
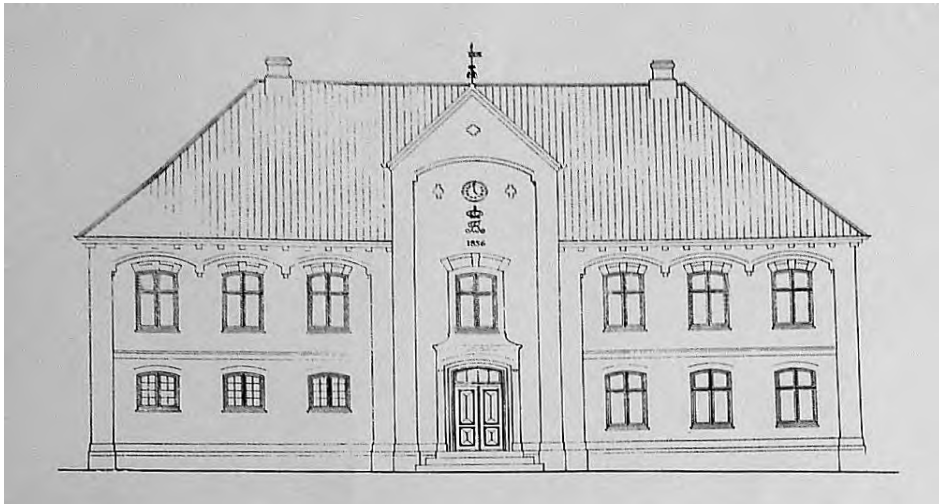
Taks. 5561 - 28/10-1856 - **Hads Herreds Thing og Arresthus** i Odder under Hoved N. 7b Li N. 168, forsikkret for 11.800 Rdl, fandtes nu saaledes at kunne blive taxeret til:

a, Huset i Øster og Vester 18 Fag 18 Alen dyb, 35 Alen lang, 2 Etage med Qvist og Frontspids, Grundmuur, Fyrtømmer Bjælker og Tegtag, Loft, Gulv, Vinduer og Døre, samt 18 Kakkelovne af forskellige Størrelse, blev ansatte for 800 Rdl, og saaledes hele Huset med disse iberegnet, taxeret til 14.400 Rdl.

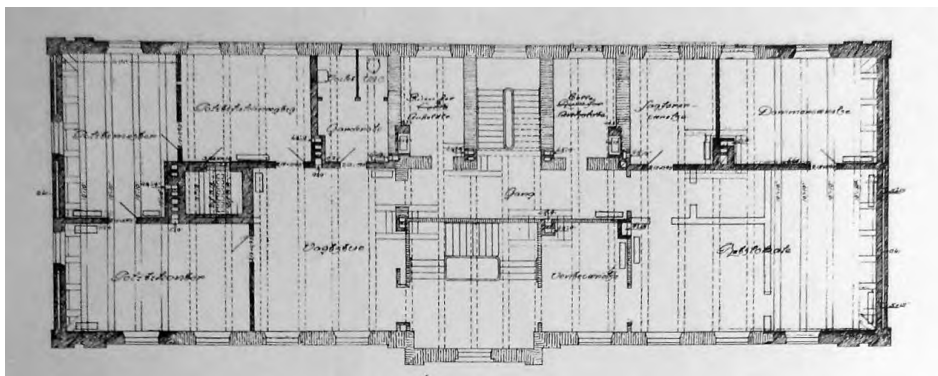
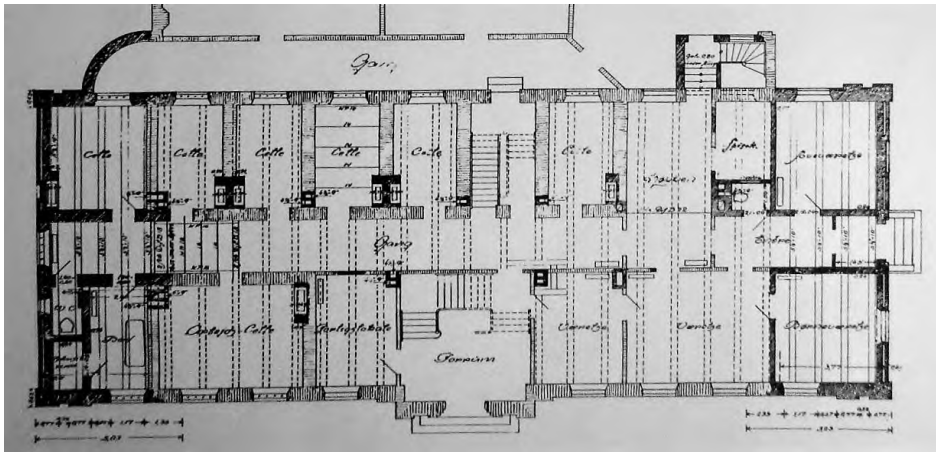
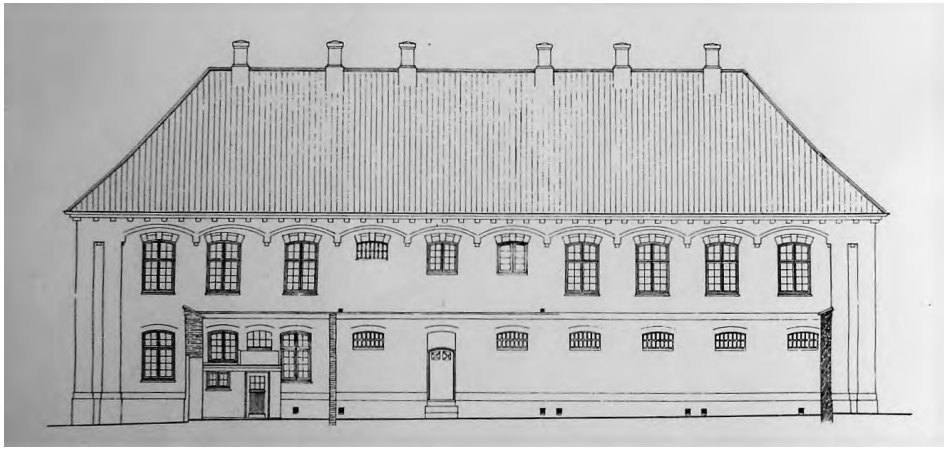
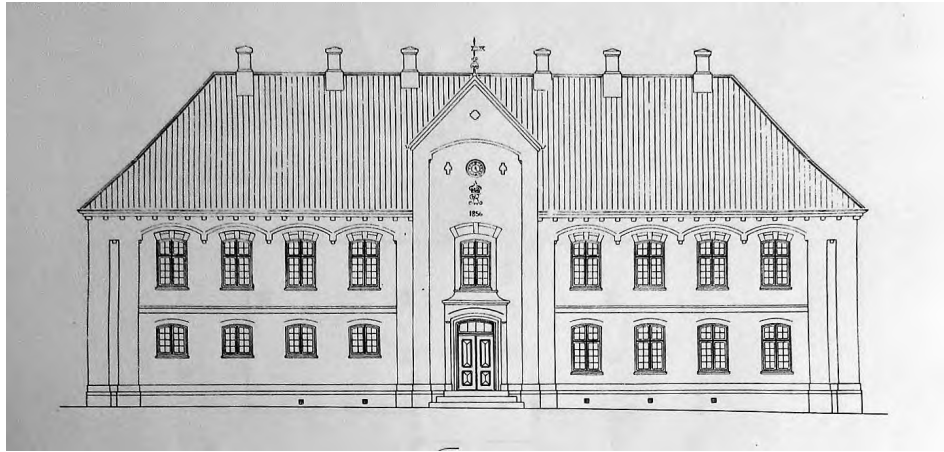
b, En Ring muur ved den nordre Side 35 Alen lang 13 Alen dyb af brændt Steen blev taxeret til som før, for 1.000 Rdl - I alt 15.400 Rdl.

Ting- og Arresthuset i Odder i 1856:

Ting- og Arresthuset i Odder i 1919:

Det 4. tinghus i 1911
og i dag.

Auktion.
 Mandagen den 14de Juli næstkommende, Kl. 4
 Eftermiddag, bliver paa Sjæfjivergaard i Odense
 afholdt offentlig Auktion over Opførelsen af et
 Ting- og Arresthus sammefteds.
 Tegninger, Dørislag, der andrager c. 14,500
 Kdr., og Conditioner ere til Eftersyn herpaa Con-
 toiret. Lythavende indbydes.
 Hads Herreds Contoir, den 19de Juni 1855.
 Willemsø.

